

МІЖСЕКТОРАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ОСНОВА СУСПІЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДИ

В.І. Сабадош¹, А.В. Мигаль²

¹Карпатський екоклуб "Рутенія", м. Ужгород,
Україна; E-mail: visabad@online.ua

²Міжвідомча науково-дослідна лабораторія охорони природних екосистем
УжНУ, м. Ужгород, Україна; E-mail: mihaly@ua.fm

*Sabadosh V.I., Mihaly A.V. Intersectoral interaction as basis of social
collaboration on nature conservation*

*The problem of optimisation of intersectoral interaction on nature
conservation is considered.*

Карпатський регіон традиційно вважається регіоном з багатим рекреаційним потенціалом. Головні складові цього потенціалу – різноманітний рослинний і тваринний світ, розмаїття ландшафтів, чисте цілюще повітря, лікувальні мінеральні води. Природні багатства краю широко використовуються у народному господарстві, даючи місцевому населенню роботу й споживчу продукцію.

Ще досить недавно нашу область називали одним з сталонів екологічного благополуччя на Україні. Однак події останніх років (катастрофічні паводки, забруднення р. Тиси важкими металами, інші локальні інциденти) чітко показали, якою беззахисною часто є природа перед явищами, свідомо чи не свідомо викликаними людською діяльністю. Все це свідчить про наявність у сфері охорони довкілля регіону суттєвих проблем – як давніх, хронічних, так і нових.

Охорона та невиснажливе використання довкілля – фундаментальне завдання у рамках стратегії переходу до стійкого розвитку суспільства. Всі проблеми, що виникають у цій сфері суспільного життя, стосуються кожного члена суспільства незалежно від його соціального чи службового положення, оскільки довкілля є середовищем нашого спільного існування.

Для сучасного демократичного суспільства, яке прагне розбудувати Україна, характерною рисою є органічне поєднання, взаємодія і розвиток трьох структурних елементів, трьох секторів: державного (органи влади і державного управління), бізнесового та громадського. Відповідальність за стан довкілля лежить на всіх трьох секторах суспільства і саме від їх взаємодії і взаєморозуміння значною мірою залежить результат зусиль у цій сфері соціального розвитку.

Громадський сектор українського суспільства стає все більш відчутною силою і, зрештою, влада й бізнес будуть змушені змиритися не лише з його існуванням, але і з його рівноправністю. Та станеться це лише тоді, коли “третій сектор” (так часто називають організовану громадськість) на ділі виявить себе повноцінним учасником суспільного життя, покаже свою здатність успішно, ефективно і менш затратно, ніж інші сектори, виконувати певну частину соціальних функцій.

Виразниками громадських потреб у спілкуванні з державою і бізнесом найчастіше виступають об'єднання найбільш активних представників громади – неурядові (недержавні) громадські організації (використовуються аббревіатури НУО, НДО, НГО). Однією з громадських організацій природоохоронного спрямування Закарпаття є Карпатський екологічний клуб “Рутенія”, створений у березні 1993 р. і зареєстрований обласним управлінням юстиції. Ядро клубу утворюють фахівці-біологи — працівники Ужгородського національного університету, вчителі. Основний напрямок його наукової, громадської та освітньої діяльності — охорона довкілля Карпатського регіону, дослідження природних екосистем, розробка та пропаганда шляхів збереження, відтворення і раціонального використання їх біорозмаїття.

За період свого існування екоclub підготував і опублікував низку видань наукового, навчально-методичного та просвітницького характеру. Виконано ряд проектів у рамках програм інформування населення про стан довкілля, охорони і розширення мережі природно-заповідних об'єктів регіону, набуто досвід організації й проведення соціологічних опитувань населення, конференцій, освітніх семінарів, курсів-тренінгів та пересувної еколого-освітньої виставки. Крім того, клуб встановлює тісні контакти і співпрацює з багатьма громадськими організаціями краю, України, сусідніх держав, з міжнародними організаціями. Клуб брав участь у виконанні кількох міжнародних проектів, підтриманих такими організаціями, як *REC, EU, Ramsar Fund, ISAR, IRF, FDCE, PHARE, TACIS*.

Набутий екоclubом досвід природоохоронної діяльності дозволяє зробити деякі висновки щодо стану й ефективності міжсекторальної співпраці в суспільстві у цій сфері.

Мусимо визнати, що пересічні наші громадяни, а отже і громадськість у цілому, є часто досить пасивними у ситуаціях, що стосуються потреб охорони довкілля. Однією з причин цього, зокрема, є недостатня поінформованість людей про гостроту проблеми, про важливість її вирішення. Трапляються й випадки прямого неприйняття окремими людьми (чи навіть цілими місцевими громадами!) пропонованих державними органами чи громадськими організаціями природоохоронних заходів, які певною мірою обмежують традиційне використання середовища існування громади (наприклад, при створенні нових об'єктів природно-заповідного фонду, розширенні їх площ, зміні режимів їх використання тощо). Іншою важливою причиною пасивності є недооцінка можливостей впливу рядового громадянина на вирішення проблеми, небажання включатися у “тягання” з уповноваженими державними органами.

Виходячи з того, що конструктивним елементом суспільного розвитку є соціальна активність людей поінформованих, громадським організаціям необхідно зосередити просвітницьку діяльність як на роз'ясненні суті й причин існуючих проблем довкілля, так і на поширенні позитивного досвіду їх вирішення. Згуртуванню сил громадськості для вирішення конкретних питань сприяє об'єднання зусиль кількох НГО, активізація свідомого волевиявлення звичайно більш пасивних широких верств суспільства, використання можливостей ЗМІ.

Для практичного розв'язання існуючих екологічних проблем дуже важливими є взаєморозуміння та співпраця громадськості, державних природоохоронних органів, освітніх та науково-дослідних установ. У діяльності нашого екоклубу є ряд прикладів успішної співпраці з регіональними управліннями міськоресурсів, лісового, водного та сільського господарства, з іншими державними органами обласного та районного рівнів, з органами місцевого самоврядування, з дирекціями природоохоронних об'єктів. Це, наприклад, робота в рамках програм Ramsar Fund, "Навколишнє середовище Європи", ВМТФ, при вивченні можливостей охорони і відтворення екосистем Чорного Мочару, болота Товар, сфагнових боліт Закарпаття, проведенні екологічного тренінгу та пересувної еколого-освітньої виставки для працівників лісового комплексу області. Досвід показує, що конструктивна співпраця дозволяє досягти значно кращих результатів, саме тому вона дуже потрібна.

Співробітництво з владою часто спочатку передбачає подолання бар'єрів недовіри. Важливим засобом на цьому шляху є професійність дій НГО, підтвердження на практиці своєї компетентності в постановці питання перед органами влади та, особливо, у пропонованих варіантах рішень. НГО спроможні налагодити і підтримувати цивілізований діалог між цільовою громадою, офіційними структурами та бізнесом, часто можуть мобілізувати значну частину необхідного для ефективних дій ресурсного потенціалу (кошти, матеріальні засоби, персонал) без додаткових витрат з держбюджету. Невикористання потенційних можливостей громадського руху – не просто помилка влади, але злочин перед суспільством.

На жаль, досвід співпраці з бізнесовими структурами у екоклубу ще зовсім невеликий. Залучення підприємців до виконання проектних і монтажних робіт на цінних природоохоронних об'єктах можна розглядати як приклад отримання виробничого прибутку від діяльності, спрямованої на покращення стану довкілля. Потенційним резервом співробітництва з підприємницькими структурами є залучення їхніх коштів для проведення природоохоронних акцій, спрямування їх на фінансування пошуку шляхів зниження негативних впливів виробничої діяльності на довкілля.

Відкритість для громадськості відомостей про стан середовища існування, про процеси планування природоохоронної діяльності, залучення найбільш активних представників громадськості до прийняття рішень з цих питань, а потім – і до безпосередньої участі у втіленні планів, сприяє усвідомленню кожною людиною своєї особистої причетності до стану довкілля і своїх реальних можливостей впливу на цей стан.